

Александр
ДЮМА

УЧ
мушкетёр

Lituz.com

LITUZ.COM

Александр
ДЮМА

Уч
мушкетёр

ТОШКЕНТ, "ЯНГИ АСР АВЛОДИ" 2012

LITUZ.COM

УДК:821.512.133-3

ББК:84 (4Фран)

Д-95

Дюма Александр. Уч мушкетёр/Роман. Русчадан Б.Бойқобилов, С.Тўрахонова тарж. –Т.: Янги аср авлоди. 2012. – 848 б.

ISBN 978-9943-08-894-8

“Уч мушкетёр” романи муаллифнинг бошқа асарлари сингари жаҳон адабиётидаги энг сара асарлар рўйхатидан ўрин олган.

XVII аср Франция ҳаётидаги воқеалардан ҳикоя қилувчи ушбу асарда улғувор ғоялар, ўлмас туйғулар, инсонийлик, шахс эркинлиги, орзулар сари интилишга қаратилган турли хил йўллар талқини ўз аҳамиятини сақлаган ҳолда ўқувчининг қалбига кириб боради. Асардаги қаҳрамонлар, хусусан, гасконлик ёш дворян Шарль д’Артаньян ҳамда унинг уч мушкетёр дўсти – Атос, Портос ва Арамисларнинг матонатли кураши, ақл-заковати ва уддабуронликларининг талқини ўқувчини мутолаага ундайди.

Бу дурдона асар икки қисмдан иборат бўлиб, воқеаларнинг ҳар қандай уйдирмалардан ҳоли тарзда, ҳаққоний ифодалаганлиги унинг бугунги кунгача қадрини йўқотмаганлигига сабаб бўлган.

Қатиятлилиқ ва ишонч, нафс йўлида қилинган иғволар, қасос олишга мойиллик ва ечимини топиши чигал бўлган вазиятлар асосида қурилган ушбу саргузашт асарни сиз, азиз китобхонлар эътиборига ҳавола этамиз.

УДК:821.512.133-3

ББК:84 (4Фран)

*Русчадан
Барот БОЙҚОБИЛОВ
Сурайё ТУРАХОНОВА
таржимаси*

ISBN 978-9943-08-894-8

© Александр дюма, «Уч мушкетёр», «Янги аср авлоди», 2012

йил.

LITUZ.COM

Бизіңчи
ҚИСМ

LITUZ.COM

МУАЛЛИФ СЎЗБОШИСИ

Бунда, биз китобхонларга ҳикоя қилишга мушарраф қисса қаҳрамонларида, гарчи уларнинг номлари «ос» ва «ис» билан тугалланса-да афсонавий ҳеч нима йўқлиги аниқланади.

Тахминан бир йил муқаддам Қирол кутубхонасида Людовик XIII тарихига доир қидирувлар билан машғул пайтимда мен иттифоқо ҳақиқатни айтишга интилган, кейин узоқ ёки қисқа муддатга Бастилияга равона бўлишга майли бўлмаган муаллифларнинг аксар асарлари сингари Амстердамда, Пер Ружникда нашр этилган «Жаноб д'Артаньян» хотираларига йўлиқиб қолдим. Мени сарлавҳа қизиқтириб қўйди: мен мемуарларни уйга, албатта кутубхона қўриқловчиси ижозати билан олиб кетдим-у, харислик билан уларга ёпишдим.

Мен бу ерда шу аломат асарни муфассал таҳлил қилмоқчи эмасман, фақат китобхонларимнинг ўтмиш лавҳаларини қадрлай биладиганларига улар билан танишиб чиқишни маслаҳат бермоқчиман. Улар бу мемуарларда моҳир қўл билан қораланган портретларни топадилар, гарчи бу енгил-елпи лавҳалар аксар ҳолларда казарма эшиклари ва қовоқхона деворларида солинган бўлса-да, барибир китобхонлар улардан Людовик XIII, Анна Австрийская¹, Ришелье, Мазарини ва ўша давр саройи аҳлидан талай кишиларнинг тасвирларини, худди жаноб Анкетил тарихидаги² сингари тўғри тасвирларни таниб олади.

¹ Анна Австрийская – Франция қироличаси, Людовик XIII нинг ратиқаси ва Австрия қиролининг сингласи.

² Аббат Анкетил (1723-1806) – Франция қўл жидди тарихининг муаллифи.

Бироқ, маълум бўлганидек, ёзувчининг нозик идрокини гоҳида кенг китобхонлар оммаси илғамаган нарсалар тўлқинлантириб юборади. Қойил қолишлари шубҳасиз бошқалар сингари мемуарларнинг бу ерда таъкидлаб ўтилган фазилатларидан завқланиб, биз ҳарҳолда, бизгача афтидан ҳеч кимса заррача парво қилмаган бир жиҳатдан ҳайратда қолдик.

Д'Артаньян ҳикоя қиладики, у қирол мушкетёрлари капитани ҳузурига дастлаб ташриф буюрганда унинг қабулхонасида ўзи қабул этилиш шарафига эришмоқчи бўлиб юрган шавкатли полкда хизмат қилгувчи, номлари – Атос, Портос ва Арамис бўлган уч йигитни учратган.

Эътироф этамиз, қулоқларимизга бегона номлар бизни таажжублантирди ва дафъатан буларнинг ҳаммаси замирида: фақат бу лақабларнинг эгалари тантилиқдан, аламдан ёхуд қашшоқликдан оддий мушкетёрлик ридосини кийган кун танлаб олмаган тақдирда, д'Артаньян эҳтимол машҳур номларни яширган, деган гап кўнглимизга келди.

Уша пайтга эътиборан бизнинг қизғин синчковлигимизни кўзғатган бу ғаройиб номларнинг бирор изини топишга уриниб, ором билмадик.

Шу ниятда биз мутолаа қилган китоблар рўяхатининг ўзи бутун бошли бир бобни ташкил қилган бўлурди, бу нарса балки ибратли бўлармиди, лекин китобхонларимиз учун мароқли бўлиши амри маҳол. Шу сабабдан биз фақат узоқ ва натижасиз уринишлардан ҳафсаламиз пир бўлиб, қидирувларимизни ташлашга қарор қилиб турган пайтда, биз ниҳоят машҳур ва донишманд дўстимиз Полен Париснинг насихатларига амал қилиб №4772 ва №4773 деб қайд этилган, аниғи хотирамизда йўқ, ва: «Қирол Людовик XIII подшоҳлигининг пироварди ва Қирол Людовик XIV подшоҳлигининг бошларида Францияда кечган баъзи воқеалар тўғрисида граф де Ла Фернинг хотиралари» деб номланган кўлёмани топиб олганимизни айтиб утамиз, холос.

LITUZ.COM

Бу қўлёмани, ўзимизнинг сўнги илинжимизни варақлаб туриб, йигирманчи саҳифада Атоснинг, йигирма еттинчида – Портоснинг, ўттиз биринчисида эса – Арамиснинг номларини топиб олганда қувончимиз нақадар кучли бўлганини тасаввур этмоқ мумкин.

Тарих фани тараққиёти шу қадар юқори даражага етган бир даврда мутлақо номаълум қўлёманинг топилиб қолиши бизга мўъжизадек туюлди. Биз бир кун келиб ўзгалар хазинаси билан, мабодо ўзимизники билан – бу жуда эҳтимол нарса – Франция Академиясига қабул қилинолмасак, Ёзувчилар ва Нафис Адабиёт Академиясига учраш ниятида уни нашр этиш учун рухсат сўрашга ошиқдик.

Бундай ижозат бизга берилдики, бу нарсани шу ерда қайд этиб ўтамыз, токи, биз, яшаб турган даврда ҳокимият адибларга нисбатан унча хайрихоҳ эмас, деб таъкидлаб юрган қора кўнгил кишиларнинг ёлғончилиги фош бўлсин.

Биз ҳозир китобхонларимизга бу бебаҳо қўлёманинг биринчи қисмини ўзига муносиб сарлавҳани тиклаган ҳолда ҳавола этмоқдамиз ва бу биринчи қисми ўзи арзийдиган, бизнинг имконимиз комил муваффақиятни қозонган тақдирда, иккинчисини ҳам ошиғич эълон қилишни зиммасига оламиз.

Ҳозирча эса қабул этгувчи иккинчи ота бўлиши сабабли китобхонни ўз завқлари ёки зиқлиги манбаи деб гарф де Ла Ферни эмас, бизни билишга таклиф этамыз.

Шуни аниқлаб олгач, ҳикоямизга ўтамыз.

LITUZ.COM

I

Ота-д'Артаньян жанобларининг уч армуғони

1625 йил апрелининг биринчи душанба куни бир замонлар «Атиргул ҳақида роман»³нинг муаллифи та-валлуд топган Менг шаҳарчасининг аҳолиси, гўё гугенотлар⁴ уни иккинчи Ларошелга⁵ айлантиришга шайлангандай бесаранжом кўринарди. Асосий кўча томон чошиб бораётган аёлларни кўрган ва уйлар бўсағасидан келаётган болаларнинг қий-чувини эшитган шаҳарликларнинг баъзилари шоша-пиша кийинишар, яроғ-аслаҳаларини олишар, ўзларига диловарроқ тус бермоқ учун ким пилта, ким биротар милтиқ билан қуролланганча қаршисида шовқинли оломон тўпланиб, дақиқа сайин кўпайиб бораётган «Озод тегирмончи» меҳмонхонаси томон физиллардилар.

У замонлар бундай тўполонлар одатий ҳол бўлиб, камдан-кам кунлардагина у ёки бу шаҳар ўз солномасига шу хил ҳодисаларни қайд этолмай қоларди. Аслзода жаноблар бир-бировлари билан тортишардилар, қирол кардинал билан урушарди; испанлар қиролга қарши жанг олиб борардилар. Аммо гоҳ босиқ, гоҳ очиқ, гоҳ пинҳоний, гоҳ ошкор бу курашдан бўлак яна гадойлар, гугенотлар, дайди ва хизматкорлар бор эдики, улар ҳамма билан олишардилар. Шаҳарликлар ўғри-

³ «Атиргул ҳақида роман» – машҳур ўрта аср француз поэмаси (XIII). Поэмани Гилём де Лоррис бошлаган, иккинчи қисми Жон Клопинел (Менгский) томонидан яратилган.

⁴ Гугенотлар – Францияда калвинист (протестан) динининг тарафдорлари. XVI асрнинг иккинчи ярми – XVII асрнинг бошида асосан қирол ҳокимияти ўтказган марказлаштириш сиёсатидан норози дворянлар ва феодал аъёнларининг бир қисми гугенот бўлган.

⁵ Ларошел – Атлантик океани соҳилидаги шаҳар. Гугенотларнинг таянчи. 1628 йили кардинал Ришелье томонидан узоқ қамалдан кейин эгаллаб олинган.

ларга, дайдиларга, хизматкорларга қарши қуролла-
нишларди-ю, бироқ, кардинал ёки испанларга қарши
ҳаргиз қўл кўтаришмасди. Мана шу сингиб кетган одат-
га кўра юқорида зикр этилган 1625 йил апрелининг
биринчи душанбаси куни шаҳарликлар шовқин-су-
ронни эшитган ҳолда герсог Ришелье⁶ мулозимлари-
нинг уқали либосларини, сариқ, қизил белгиларини
кўрмасдан «Озод тегирмончи» меҳмонхонаси томон
югуриб қолдилар.

Ғақат ўша ердагина тўс-тўполоннинг сабаби аён
бўлди.

Ёш йигит... Унинг хомаки тасвирини чизиб бериш-
га ҳаракат қилайлик: ўн саккиз ёшдаги дон Кихотни,
совут ва яроғ-аслаҳасиз, кўк ранги қизғиш ва мовий-
лар ўртасидаги бир тусга кирган камзуллик дон Ки-
хотни кўз олдингизга келтиринг. Чўзинчоқ буғдойранг
юз, туртиб чиққан ёноқлар – муғомбирлик нишонаси;
жағ мушакларининг ҳаддан ортиқ чайирлиги, ҳатто,
берети бўлмаганда ҳам гасконлик⁷ эканини дарров
билдириб кўювчи яққол белги, ёш йигит эса пат ми-
сол нарса билан безатилган берет кийиб олган эди:
нигоҳи самимий ва оқил. Бурни қирғий, аммо нозик
қуйилган, бўйи ўспирин учун ортиқ даражада баланд,
балоғат ёшидаги эркак киши учун кам. Мабодо яёв
юрса эгасининг оёқларига уриладиган, отга минса
ёлини тўзғитадиган қайишга осифлиқ узун қилчи
бўлмаганда тажрибасиз одам уни сафарга чиққан
ферма эгасининг ўғли, деб ўйлаши мумкин эди.

⁶ Ришелье Арман Жандю Плесси — нуфузли герсог, машхур
француз давлат арбоби. 1622 йилда қиролнинг илтимоси билан
Рим папасидан кардинал (католик черковининг энг катта амал-
дори) унвонини олган ва 1624 йилда қудратли министр бўлган.
Ришельенинг асосий вазифаси қирол ҳокимиятини кучайтириш,
мамлакатнинг феодал тарқоқлигини ва қадимий феодаллик
имтиёзларини йўқотишдан иборат эди.

⁷ Гаскон — Франциянинг жанубидаги область (вилоят). Гас-
кон зодагонлари одатда қирол гвардиясида хизмат қилишган.

Зеро, йигитчамизнинг оти бўлиб, яна шунақанги аломат хилидан эдики, у ҳамманинг назарига тушди-қўйди. Бу ўн икки, ҳатто, ўн тўрт ёшлар чамасидаги бақайлари шишиб кетган, думи туллаган, сарғиш малла тусдаги беарн⁸ ахта оти эди. Бу от бошини тиззаларидан ҳам қуйроққа солинтириб, шу билан эгасини сувлуқ тортиш ташвишидан қутқариб йўртса-да, ҳарҳолда, кунига саккиз ле⁹ масофани босиб ўтишга қодир эди. Бахтга қарши, отнинг бу хусусиятлари унинг бесўнақай кўриниши-ю ғаройиб ранги билан тўсилиб қолган, ҳамма синчи бўлган ўша йилларда юқорида зикр қилинган отнинг чорак соат илгари Божанси дарвозасидан кириб, Менг шаҳрида зоҳир бўлиши шу қадар нохуш таассурот қолдирдики, ҳатто, суворийнинг ўзига ҳам доғ тушириб қўйди.

Бунини ҳис қилиш ёш д'Артаньянга (янги Россинантда ўтирган янги дон Кихотнинг номи шундай эди) у ўзи қанча яхши суворий бўлмасин, бундай отда у нечоғлик кулгили кўринишга мажбурлигини ўз-ўзидан яшириб ҳам ўтирмаганлиги учун янада кучлироқ алам қиларди. Бу армуғонни ота-д'Артаньяндан қабул қилар чоғида у ўзини тиёлмай оғир энтикиб қўйгани бежиз эмас эди. Бундай отнинг баҳоси кўп деганда йигирма пивр бўлишини у биларди. Бироқ, армуғонга илова қилинган сўзларнинг бебаҳолигини инкор этиб бўлмас.

– Ўғлим! – Генрих IV¹⁰ сўнги кунларигача унутолмаган ўша соф беарн талаффузида сўзлаганди гаскон

⁸ Беарн – Франциянинг жанубидаги, Пиреней тоғлари этагидаги область (вилоят).

⁹ Ле – узунлик ўлчови.

¹⁰ Генрих IV Бурбон – француз қироли (1589-1610). Тахтга ўтиришидан илгари гугенотлар йўлбошчиси бўлган. Кейинчалик сиёсий мулоҳазалар билан католицизмга оғиб кетган. 1598 йилда у Нонт эдикт (фармон) нашр қилган, унга биноан гугенотларга эътиқод эрки билан бирмунча сиёсий мустақиллик берилган.

**Bu asarning tanishuv
parchasi hisoblanadi.
Asarning to'liq qismini
lituz.com saytida
o'qishingiz mumkin.**
